

Pracovný text!

Preložil Mons. Vladimír FILO

korekcia 2001

IV. kapitola

NIEKTORÉ VŠEOBECNÉ NORMY

ÚVOD

55. Podľa učenia II. vatikánskeho koncilu sa treba starať o to, aby obrady žiarili vznešenou jednoduchosťou.⁵² Iste to platí aj o biskupskej liturgii, hoci sa v nej nemá zanedbať povinná nábožnosť a úcta voči biskupovi, v ktorom je prítomný Pán Ježiš uprostred veriacich a od ktorého, ako veľkňaza, sa istým spôsobom život veriacich odvodzuje a na ňom závisí.⁵³

Okrem toho, keďže na liturgických sláveniach biskupa majú účasť rozličné rády Cirkvi, ktorej tajomstvo sa takýmto spôsobom jasnejšie prejavuje, má z nich vyžarovať vzájomná láska a úcta medzi údmi tajomného Kristovho tela, aby sa tak aj v liturgii uskutočňoval príkaz Apoštola: „Predbieajte sa vzájomne v úctivosti“.⁵⁴

Skôr než sa pristúpi k popisu jednotlivých obradov zdá sa vhodné uviesť niektoré normy, ktoré tradícia overila a ktoré treba zachovávať.

I. RÚCHA A INSÍGNIE

Rúcha a insígnie biskupa

56. Rúcha biskupa pri liturgickom slávení sú tie isté ako presbytera. Avšak pri slávnostnom slávení je vhodné, podľa starodávneho zvyku, aby si obliekol pod kazulu dalmatiku, ktorá

52

53

54

môže byť vždy biela, predovšetkým pri udeľovaní rádov, pri požehnaní opáta a opátky, ako aj pri posviacke kostola a oltára.

57. Pontifikálne insígnie, ktoré nosí biskup, sú: prsteň, pastierska berla, mitra, pektorál, a pálium, ak mu na základe práva patrí.

58. *Prsteň*, znak viery a manželského spojenia s Cirkvou, svojou nevestou, biskup nosí vždy.

59. *Berlu*, znak pastierskej úlohy, používa biskup na svojom území. Môže ju však používať každý biskup, ktorý so súhlasom miestneho biskupa, slávnostne celebruje.⁵⁵ Keď sú však prítomní viacerí biskupi na tom istom slávení, berlu používa iba biskup, ktorý predsedá.

Biskup používa berlu, ohnutou časťou smerom k ľudu čiže pred sebou, spravidla pri procesii, pri počúvaní čítania evanjelia, pri homílii, keď prijíma sľuby alebo prísľuby alebo vyznanie viery, okrem toho pri požehnaníach osôb, ak na ne nemusí vkladat' ruky.

60. *Mitru*, ktorá pri každej liturgickej akcii má byť iba jedna, jednoduchá alebo ozdobená podľa povahy slávenia,⁵⁶ používa obyčajne, keď sedí, keď má homíliu, keď má pozdravy, príhovory a výzvy, ak sa bezprostredne potom nemusí odložiť, keď slávnostne požehnáva ľud, keď koná sviatostné úkony a keď ide v procesiách.

Biskup nepoužíva mitru pri úvodných modlitbách, oráciách, modlitbách veriacich, počas eucharistickej modlitby, počas čítania evanjelia, počas hymnov, ak sa spievajú stojacky, počas procesii, v ktorých sa nesie Najsvätejšia sviatosť alebo relikvie svätého kríža Pána, pred vyloženou Najsvätejšou sviatosťou. Biskup nemusí používať mitru a berlu, keď prechádza z jedného miesta na iné, ak je medzi nimi krátka vzdialenosť.⁵⁷

55

56

57

Pre používanie mitry pri vysluhovaní sviatostí a svätenín treba zachovať aj tie predpisy, ktoré sa uvádzajú na príslušných miestach.

61. *Pektorál* si berie pod kazulu, pod dalmatiku, pod pluviál, ale na mozetu.

62. Rezidenciálny arcibiskup, ktorý už od Rímskeho veľkňaza prijal *pálium*, dáva si ho na kazulu na území svojej jurisdikcie, keď slávi štáciovú alebo slávnostnú svätú omšu ako aj keď koná vysviacky, požehnanie opáta a opátky, zasvätenie panien, posviacku kostola a oltára.

Arcibiskupský kríž sa používa vtedy, keď arcibiskup, po prijatí pália, vstupuje do kostola, aby tam konal nejaký liturgický úkon.⁵⁸

63. *Chórové rúcho* biskupa v svojej diecéze ako aj mimo nej pozostáva z reverendy fialovej farby, fialového hodvábného pásu s takisto hodvábnymi **stuhami** ozdobenými na oboch koncoch (nie však brnbolcami), rochetty z ľanu alebo podobnej textílie, mozety fialovej farby (ale bez kapucne), pektorála, ktorý na mozete drží zelená šnúra popretkávaná zlatými nit'ami, **pileola** tiež fialovej farby, biretu tej istej farby s brnbolcom.

Keď nosí reverendu fialovej farby, používajú sa aj aj fialové ponožky. Používanie fialových ponožiek s čiernou reverendou ozdobenou lemovaním je úplne slobodné.⁵⁹

64. Fialová *veľká kappa*, bez hermelína, sa môže používať iba v diecéze pri **slávnostiach**.

Rúcho presbyterov a iných poslubujúcich

65. Posvätné rúcho spoločné všetkým posluhujúcim akéhokoľvek stupňa je alba, prepásaná okolo pásu cingulom, ak len nie je tak urobená, že prilieha k telu aj bez cingula. Skôr však než sa oblečie alba, ak nezakryje okolo krku bežný odev, nech sa použije aj humerál. Albu nemožno nahradiť superpelíciou, ak sa

58

59

má na ňu oblieť kazula alebo dalmatika alebo keď sa používa štóla namiesto kazuly alebo dalmatiky.⁶⁰ Superpelícia sa vždy oblieka na reverendu.

Akolyti, lektori a ostatní posluhujúci môžu si oblieť namiesto vyššie uvedených rúch iné zákonne schválené rúcha.

66. Vlastným rúchom celebrujúceho presbytera v omši a iných posvätných úkonoch, ktoré sú priamo spojené s omšou, je planeta čiže kazula, ktorú si treba oblieť na albu a štólu, ak sa nehovorí iné.

Kňaz nosí štólu preloženú okolo krku a vpredu na prsiach spustenú.

Kňaz si berie pluvial čiže pluvialovú kappu na slávnostné posvätné úkony mimo omše, na procesie a iné posvätné úkony podľa vlastných rubrik jednotlivých obradov.⁶¹

Presbyteri, ak sú prelátmi alebo kanonikmi a zúčastňujú sa posvätných slávení, bez toho, žeby koncebrovali, nosia chórové rúcho,⁶² ináč superpelíciu na reverende.

67. Vlastným rúchom diakona je dalmatika, ktorú treba obliekať na albu a štólu. Dalmatiku možno z nutnosti alebo pre nižší stupeň slávnosti vynechať. Diakon nosí štólu tak, že mu ide z ľavého pleca krížom cez prsia na pravú stranu tela a tam sa upevní.⁶³

II. ZNAKY ÚCTY VO VŠEOBECNOSTI

68. *Úklon* znamená úctu a poctu, ktorá sa dáva samým osobám alebo ich znakom.

Sú dva druhy úklonov: hlavy a tela.

60

61

62

63

a) úklon hlavy sa robí pri mene Ježiš, Blahoslavenej Panny Márie a Svätého, k úcte ktorého sa slávi omša alebo Liturgia hodín;

b) úklon tela, čiže hlboký úklon sa robí pred oltárom, ak tam nie je svätostánok s Najsvätejšou sviatosťou; pred biskupom; pred a po incenzovaní, ako sa uvádza v bode 91; a vždy, keď sa to v liturgických knihách výslovne prikazuje.⁶⁴

69. *Pokľaknutie*, ktoré sa robí zohnutím pravého kolena až po zem, znamená poklonu a preto sa rezervuje Najsvätejšej sviatosti, či je vyložená alebo uložená vo svätostánku, a svätému krížu od slávnostnej poklony v liturgickom obrade Veľkého piatku Slávania utrpenia a smrti Pána až do začiatku Veľkonočnej vigílie.

70. Tí, čo nesú veci, ktoré sa použijú pri slávení, napr. kríž, svietniky, evanjeliár, nerobia ani pokľaknutie ani hlboký úklon.

Úcta Najsvätejšej sviatosti

71. Tí, čo vchádzajú do kostola nemajú zanedbať poklonu Najsvätejšej sviatosti a preto buď navštívia kaplnku Najsvätejšej sviatosti alebo si aspoň poklknú.

Takisto si poklknú všetci, čo prechádzajú pred Najsvätejšou sviatosťou, ak len nejdú v sprievode.

Úcta oltáru

72. Oltár si uctia hlbokým úklonom všetci, ktorí vchádzajú alebo vychádzajú z presbytéria alebo prechádzajú pred oltárom.

73. Okrem toho celebrant a koncebranti na znak úcty pobožkajú oltár na začiatku omše. Hlavný celebrant prv než odíde od oltára spravidla ho uctí bozkom, ostatní však, najmä ak sú viacerí, príslušnou úctou.

Pri slávení Ranných chvál a Vešpier, ktorým slávnostne predsedá biskup, oltár sa pobozká na začiatku, a ak je to vhodné na konci.

Avšak kde sa takýto znak plne nezhoduje s tradíciou alebo povahou niektorej oblasti, tam má právo Konferencia biskupov určiť iný znak, ktorý sa má používať namiesto tohto, po upovedomení Apoštolskej stolice.⁶⁵

Úcta evanjeliu

74. V omši, pri slávení slova a na predĺženú vigíliu, keď sa ohlasuje evanjelium, všetci stoja a obyčajne sú obrátení k tomu, kto číta.

Diakon, slávnostne nesúci evanjeliár ide k ambone a pred ním turifer s kadidelnicou⁶⁶ a akolyti so zažatými sviecami.⁶⁷

Diakon stojí na ambone obrátený k ľudu, so složenými rukami pozdraví ľud, palcom pravej ruky poznačí znakom kríža najprv knihu na mieste začiatku evanjelia, ktoré bude čítať, potom seba na čele, ústach a na prsiach pričom hovorí *Čítanie zo svätého evanjelia*. Biskup sa značí tým istým spôsobom na čele, ústach a na prsiach, a to isté robia aj všetci ostatní. Potom, aspoň v štáciovej omši, diakon tri razy incenzuje knihu, to znamená v strede, na ľavo a na pravo. Potom číta evanjelium až do konca.

Po skončení čítania diakon prinesie knihu biskupovi na pobozkanie, alebo sám diakon pobozká knihu ak len, ako sa

65

66 Porov. Rímsky misál, *Všeobecné smernice*, č. 93–95, 131; Podľa Rímskeho zvyku, keď turifer prichádza v procesii, „musí mať primerane pozdvihnuté ruky, turibulum držať pravou; palec vsunutý vo väčšom kruhu, prostredník tej istej ruky v menšom ktorý slúži na ovládanie prikrývky.....; v ľavej ruke drží nohu navikuly s tymiánom a lyžičkou“ (Cæremoniale Episcoporum, ed. 1886, I, XI, 7).

67 Porov. Rímsky misál, *Všeobecné smernice*, č. 94, 131; podľa Rímskej zvyklosti akolyti „svietniky berú pravou rukou tak, aby ten čo ide na pravej strane položil ľavú ruku na nohu svietnika, pravú však na strednú guľu svietnika, ten čo ide na ľavej strane, položí pravú ruku na nohu svietnika a ľavú na tú istú guľu“ (Cæremoniale Episcoporum, ed. 1886, I, XI, 8).

hovori v bode 73, Konferencia biskupov nestanovila iný znak úcty.⁶⁸

Ak niet diakona, presbyter od biskupa pýta a dostáva požehnanie a prednesie evanjelium ako je to popísané vyššie.

75. Podobne všetci stoja keď sa spievajú alebo recitujú evanjeliové chválospevy *Benediktus*, *Magnifikat* a *Nunk dimittis*. Na ich začiatku sa značia znakom kríža.⁶⁹

Úcta biskupovi a iným osobám

76. Biskupa pozdravujú hlbokým úkonom posluhujúci, alebo tí, čo k nemu pristupujú, aby mu poslúžili alebo po poslúžení od neho odchádzajú alebo prechádzajú pred ním.⁷⁰

77. Keď je katedra biskupa za oltárom posluhujúci nech pozdravujú buď oltár alebo biskupa podľa toho či pristupujú k oltáru alebo k biskupovi. Nakoľko je to možné nech sa vyhýbajú tomu, aby prechádzali medzi biskupom a oltárom kvôli úcte obom.

78. Ak je v prebytériu viac biskupov, úcta sa vzdáva iba tomu, ktorý predsedá.

79. Keď biskup vchádza do kostola, oblečený do rúcha ako je to opísané vyššie v bode 63, a má sláviť **nejaký liturgický úkon**, môže byť podľa miestnych zvykov, verejne sprevádzaný kanonikmi alebo inými presbytermi a klerikmi oblečenými v chórovom rúchu alebo v superpelíci na reverende, alebo vchádzať do kostola jednoduchším spôsobom a pri **bráne byť prijatý klérom**.

V oboch prípadoch biskup kráča prvý. Ak je arcibiskupom, ide pred ním akolyta ktorý nesie arcibiskupský kríž s obrazom ukrižovaného umiestneným na prednej strane. Za biskupom nasledujú v dvojiciach kanonici, presbyteri a klerici. Pri **bráne**

68

69

70

kostola podá jeden z kňazov, hodnosťou najväčší, biskupovi kropáč, ak pokropenie nebude namiesto úkonu kajúcnosti. Biskup s odkrytou hlavou pokropí seba a okolostojacich, potom kropáč vráti. Hneď potom sa so svojim sprievodom odoberie na miesto, kde sa uchováva Najsvätejšia sviatosť a tam sa kráto pomodlí. A potom sa odoberie do sekretária.

Biskup však môže ísť priamo do sekretária a tam byť prijatý klérom.

80. Avšak pri procesii biskup, ktorý predsedá liturgickému sláveniu a je oblečený do posvätného rúcha, vždy kráča sám, za presbytermi, ale pred tými, čo mu asistujú a tí ho spevádzajú tak, že idú pár krokov za ním.

81. Biskupovi, ktorý predsedá posvätnému sláveniu alebo sa ho zúčastňuje oblečený iba v chórovom rúchu asistujú dvaja kanonici oblečení vo svojom chórovom rúchu alebo presbyteri či diakoni v superpelícii na reverende.

82. Predstaviteľa štátu, ktorý prichádza na liturgiu z úradu, prijíma biskup už pripravený pri dverách kostola a podá mu, ak je katolík, podľa vhodnosti požehnanú vodu. Podľa bežného zvyku ho pozdraví a kráčajúc po jeho ľavici zavedie ho na miesto, ktoré mu je určené v kostole mimo prebytería. Po skončení slávenia, keď odchádza, ho pozdraví.

83. Iných predstaviteľov, ktorí majú najvyššiu moc v správe národa, oblasti alebo mesta, ak je zvykom, prijíma pri **bráne** kostola, podľa miestnych zvykov niekto hodnosťou vyšší z cirkevných osobností, ktorý ich pozdraví a zavedie na miesta pre nich vyhradené. Biskup ich však môže pozdraviť počas úvodného sprievodu, keď prichádza k oltáru a pri odchode.

III. INCENZOVANIE

84. Obrad incenzovania vyjadruje úctu a modlitbu ako sa mu dáva zmysel v žalme 141, 2 a v Knihe Zjavenia 8, 3.

85. Matéria, ktorá sa vkladá do kadidelnice musí byť len čistý tymián, príjemnej vône, alebo ak sa doň niečo pridáva, treba dávať pozor, aby množstvo tymiánu prevažovalo.

86. Pri štáciovej omši sa incenz používa:

- a) počas vstupného sprievodu;
- b) na začiatku omše na incenzovanie oltára;
- c) na sprievod a na čítanie evanjelia;
- d) na ofertórium, na incenzovanie darov, oltára, kríža, biskupa, koncelebrantov a ľudu;
- e) pri pozdvíhovaní hostie a kalicha po konsekrácii.

Pri ostatných omšiach sa incenz môže použiť podľa vhodnosti.⁷¹

87. **Incenzácia** sa ďalej používa, ako je to opísané v liturgických knihách:

- a) pri **dedikácii** kostola a oltára;
- b) pri príprave krizmy, keď sa nesú požehnané oleje;
- c) pri vyložení Najsvätejšej sviatosti v **monštrancii**;
- d) pri pohrebe.

88. Okrem toho podľa zvyku nech sa **incenzácia** používa pri procesii na Obetovanie Pána, na Kvetnú nedeľu, v omši na pamiatku Pánovej večere na Zelený štvrtok, na Veľkonočnú vigíliu, na slávnosť Kristovho Tela a Krvi, pri slávnostnom prenášaní relikvií, a všeobecne pri procesiách, ktoré sa konajú slávnostne.

89. Pri Ranných chválach a pri Vešperách, ktoré sa slávia slávnostne sa môže konať incenzácia oltára, biskupa a ľudu počas spevu evanjeliového chválospevu.

90. Biskup, ak je na katedre alebo na inom sedadle počas vkladania tymiánu do kadidelnice sedí, ináč ho nakladá

postojacky, pričom diakon posluhuje navikulou,⁷² mlčky ho požehná znakom kríža.⁷³

Potom diakon prijme od akolytu kadidelnicu a podá ju biskupovi.⁷⁴

91. Pred a po okiadzaní je hlboký úklon osobe alebo veci, ktorá sa incenzuje, oltáru a darom vybratým na obeť omše.⁷⁵

92. *Troma* pohybmi turibula sa incenzuje Najsvätejšia sviatosť, relikvia sv. Kríža a slávnostne vyložené obrazy Pána, obetné dary, oltárny kríž, evanjeliár, veľkonočná svieca, celebrujúci biskup alebo presbyter, občianska vrchnosť, ktorá je z úradu prítomná na posvätnom slávení, chór a ľud, telo zomrelého.

Dvoma pohybmi sa incenzujú relikvie a obrazy svätých vystavené na verejnú úctu.

93. Oltár sa incenzuje jednotlivými pohybmi turibula takto:

a) ak je oltár oddelený od steny, biskup ho incenzuje tak, že ho obchádza;

⁷² K biskupovi môžu pristúpiť dvaja akolyti nesúci turibulum a navikulu, alebo jeden akolyta nesúci obe, to znamená že v ľavej ruke nesie turibulum s uhlíkmi a v pravej navikulu s tymiánom a lyžičkou (Porov. *Ceremoniale Episcoporum*, ed. 1886, I, XXIII, 1).

⁷³ Porov. Rímsky misál, *Všeobecné smernice*, č. 236.

Diakon prijme z ruky akolytu pootvorenú navikulu a v nej spočívajúcu lyžičku, a podá ju biskupovi. Biskup uchopí lyžičku tlikrát ňou naberie z navikuly tymián a trikrát ho vloží do turibula. Keď to urobil a odovzdal lyžičku posluhujúcemu, biskup urobí znak kríža nad tymiánom v turibule (Porov. *Ceremoniale Episcoporum*, ed. 1886, I, XXIII, 1–2).

⁷⁴ Diakon „vráti navikulu akolytovi, od ktorého prijme turibulum, ktoré podá biskupovi tak, že držadlo retiazok vloží do ľavej ruky biskupa a turibulum do pravej“ (Porov. *Ceremoniale Episcoporum*, ed. 1886, I, IX, 1).

⁷⁵ Ten, kto incenzuje, „ľavou rukou drží retiazky, na ktorých visí turibulum, za držalo, pravou tie isté retiazky spojené spolu blízko turibula tak, aby ho mohol pohodlne viesť a vrátať k sebe“. „.....“ (Porov. *Ceremoniale Episcoporum*, ed. 1886, I, XXIII, 4 et 8).

b) ak oltár nie je oddelený od steny, biskup ho incenzuje tak, že najprv prechádza na pravú stranu a potom na ľavú stranu oltára.

Kríž, ak je na oltári alebo pri ňom, incenzuje sa skôr než oltár ináč ho biskup incenzuje keď prechádza pred ním.⁷⁶

Obetné dary sa incenzujú pred incenzovaním oltára a kríža.

94. Najsvätejšia sviatosť sa incenzuje kľučičky.

95. Relikvie a posvätné obrazy vystavené na verejnú úctu sa incenzujú po incenzácii oltára, ale v omši jedine na začiatku slávenia.

96. Biskup, či pri oltári alebo pri katedre, incenzáciu prijíma stojačky a bez mitry, ak ju nemá.

Koncelebrantov incenzuje diakon všetkých naraz.

Nakoniec diakon incenzuje ľud z miesta na to najvhodnejšieho. Kanonici, ak nekoncelebrujú alebo konvent v chóre sa incenzujú spolu s ľudom, ak z rozloženia miest nevyplýva iné.

97. ...